

tentišką darbo stilių. Tai daroma atsižvelgiant į realią situaciją: mokinių poreikius ir galimybes, paties mokytojo gebėjimus ir savybes, kintantį sociokultūrinį kontekstą“ [5, p. 88]. Pabrėžiamas kūrybingas ugdymo metodų ir kompetencijų panaudojimas edukacinėje praktikoje: „Dabarties mokytoji nepakanka remtis tik kognityviniais dėstomo dalyko metodais. Labai svarbu perprasti ir gebėti kūrybingai naudoti bendruosius asmens ugdymo, įvairių jo galių bei kompetencijų plėtotės būdus. Pasirengimas šiuos būdus išmintingai naudoti labiausiai priklauso nuo mokytojo asmenybės dorinės, kultūrinės bei visuomeninės brandos, nuo mokytojo žmoniškumo“ [5, p. 89].

Viena svarbiausių švietimo tikslų M. Lukšienė akcentuoja reflektuojančios bei konstruktyviai mąstančios ir veikiančios visuomenės ugdymą: „Siekiamo ugdyti visuomenę, gebančią save reflektuoti, konstruktyviai mąstyti ir veikti. Susidarydami ugdymo būdų kompleksus, šia vizija turėtume remtis kaip viena iš pagrindinių integruojančių ašių“ [5, p. 90].

Mokytojo asmenybės įžvalgos M. Lukšienės darbuose ir strategijose

Meilės Lukšienės atskleistų idėjų šiuolaikiškumas ir aktualumas yra šio amžiaus švietimo strate-

gijos pagrindas. Tai atsispindi 1 lentelėje. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ [4] išryškintos pagrindinės Lietuvos vizijos vertybinės nuostatos – atvirumas, kūrybingumas, atsakomybė – yra M. Lukšienės išsakytų idėjų vertybinis pamatas.

Kaip ir buvo minėta, M. Lukšienė savo idėjoje daug dėmesio skyrė kūrybiškumo plėtočiai, kuris lydėjo M. Lukšienę nuo pat vaikystės. Lyginamoji analizė parodė, kad tiek Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, tiek Valstybinėje švietimo strategijoje 2013–2022 išryškintas kūrybiškumas, kūrybingi ir reflektuojantys mokytojai [4; 6].

Valstybinėje švietimo strategijoje [6] akcentuojamas kultūrinis išsilavinimas yra gvildinamas M. Lukšienės darbuose, kuriuose ji daug kalba apie aukštą kultūrinį lygį, žmogaus ir kultūros santykį, tautos ir žmonijos kultūros sąsą ir puoselėjimo svarbą.

Apie mamą M. Lukšienę kaip apie mokytoją

Meilė Lukšienė pirmiausia mokytoja buvo savo vaikams. M. Lukšienės vaikai – dukra, kultūros istorikė Ingė Lukšaitė, ir sūnus, gamtosaugininkas Rimtis Lukša, – kalbėdami apie Mamą, pirmiausia

Lentelė

Mokytojo asmenybės įžvalgų M. Lukšienės darbuose ir strategijose palyginimas

Mokytojo asmenybė M. Lukšienės darbuose	Mokytojo asmenybė strateginiuose dokumentuose
„Visa švietimo sistema įsipareigojusi atsakingai sudaryti sąlygas individui susiformuoti aukštą savo kultūros lygį, o kartu ir kūrybišką, lankstų kritišką, konstruktyvų santykį su tautos kultūra. Siekiama atviros asmenybės ir atviros kultūros“ [5, p. 30]	„Lietuvos vizijos vertybinės nuostatos: atvirumas, kūrybingumas, atsakomybė“ [4]
„Labai svarbu perprasti ir gebėti kūrybingai naudoti bendruosius asmens ugdymo, įvairių jo galių bei kompetencijų plėtotės būdus“ [5, p. 89]	„<...> dėmesį skirti kūrybiškumui, naujovėms“ [4]
„Siekiamo ugdyti visuomenę, gebančią save reflektuoti, konstruktyviai mąstyti ir veikti. Susidarydami ugdymo būdų kompleksus, šia vizija turėtume remtis kaip viena iš pagrindinių integruojančių ašių“ [5, p. 90]	„Pasiiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų kritinę masę sudaro reflektuojantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai“ [6].
„<...> reforma – tai ne dokumentai, vadovėliai, tai esminis virsmas žmonėse, pirmiausia mokytojuose <...>“ [2]	„<...> būtina atrasti paskatas ir sąlygas kurtis reflektuojančių, kūrybingų ir profesionalių mokytojų ir dėstytojų bendruomenėms“ [6]
„Žmogus ir kultūra imami kaip du neatskiriami sandai: per kultūrą siekiama sudaryti optimalias sąlygas žmogaus brandai bei realizavimuisi, savo ruožtu per žmogų siekiama tautos ir žmonijos kultūrą tęsti ir puoselėti“ [5, p. 24]. „Visa švietimo sistema įsipareigojusi atsakingai sudaryti sąlygas individui susiformuoti aukštą savo kultūros lygį, o kartu ir kūrybišką, lankstų kritišką, konstruktyvų santykį su tautos kultūra. Siekiama atviros asmenybės ir atviros kultūros“ [5, p. 30]	„<...> kultūrinis išsilavinimas – esminė sąlyga mokytojams tapti veiksmingais Lietuvos kultūros tradicijos laidininkais ir aktyvių jos kūrėjų ugdytojais“ [6].

mini jos atvirumą, reiklumą, skatinimą, visapusišką ugdymą.

I. Lukšaitė Mamą apibūdina kaip griežtą ir reiklį: „Griežta. Reikli. Bet nedraudžianti. Atsimenu, brolis paauglys užsinorėjo perplaukt ežerą. Mama sako: gerai, plauk. Tik aš irgi plauksiu baidare šalia. Ir man leido. Brolis perplaukė, o mane nuo pusės ežero tempė. Taip mama leido protingai pasitikrinti savo jėgas“ [1, p. 19]. Kaip matyti, M. Lukšienė savo vaikus mokė per patyrimą, pažinimą, išgyvenimus: „Jei Tėvas mus akšiomomis mokė, tai Mama – klausimais, problemomis. Ji mokėjo neatimti iš mūsų pažinimo džiaugsmo“ [1, p. 20].

M. Lukšienės dukra Ingė Lukšaitė savo Mamos svarbiausią bruožą išskyrė kūrybišką santykį su pasauliu, su savimi, su savo darbu. M. Lukšienės vaikams nuo mažens buvo ugdoma nuostata, kad darbas – tai kažkas ypatinga, kai trukdyti niekam nevalia: „Manau, kad kūrybinį darbą labai skatino Mamos tėvas, mano senelis Stasys Matjošaitis. Namuose vyravo tikras kūrybos kultas. Atsimenu, kai buvau dar visai mažutė, gal 4–5 metų, ir labai norėdavau įsiveržti pas senelį, nes jis man buvo kaip uola, prie kurios gali ramiai prisiglausti, man sakydavo: negalima, senelis dirba. „Dirba“ buvo šventas žodis šeimoje. Jau vaikas būdama supratau: kai žmogus dirba, tai trukdyti negalima, nes ten vyksta kažkas ypatinga. Mamai visą gyvenimą išliko ši nuostata“ [1, p. 17].

Mamą vaikai apibūdina ir kaip ugdančią kantrybę. Kantrybės ugdymas tarsi buvo tęsiamas iš kartos į kartą: „Mama mus mokė kantrybės. Jau senelis sakydavo – supykęs paimk į burną vandens ir palaikyk, kol sušils“ [1, p. 20].

I. Lukšaitė Mamos minties tekėjimą apibūdina kaip viso gyvenimo patirtį, intensyvaus mąstymo rezultata: „<...> aiškus minties tekėjimas ateina tada, kai žmogus būna labai daug pergalvojęs. Minties aiškumas – ne vien sklandūs žodžiai <...> yra viso gyvenimo intensyvaus mąstymo rezultata“ [1, p. 17].

Pasak sūnaus R. Lukšos, Mama mokėdavo prieiti prie kiekvieno žmogaus, atsižvelgdama į jo individualybę, savąjį „aš“, ir skatindama išreikšti savo mintis „Mamos nuostata – bendrauti su žmogumi priimant jį tokį, koks jis yra. Po to – ištraukti pagrindinę jo mintį, o tik tada pradėti ginčytis“ [1, p. 20].

Apie M. Lukšienę kaip apie mokytoją

Meilė Lukšienė – mūsų visos tautos Mokytoja, harmoninga asmenybė: „Ji yra kaip reta harmoningas žmogus, kuriame tobulai susibalansavęs intelektas, valia ir jausmų pilnatvė. Iš jos asmens sklindanti saulėta šiluma, neišsenkantis pasitikėjimas gyvenimu užkrečia visus, kurie būna šalia jos. Užtat ji pajėgia suburti ir paskatinti žmones bendram darbui“ [1, p. 34; 7].

R. Bruzgelevičienė M. Lukšienę apibūdino kaip gebančią pritraukti kiekvieną kartu veikti, kurti: „Meilė Lukšienė pademonstravo didiems mokslininkams ir kitą iššūkį – ėmė burti aplink save ne tituluotuosius, o tuos, kurie taip pat, kad ir ne tokiu mastu, išdrįso modeliuoti ateitį“ [1, p. 40]. Pasak M. Barkauskaitės, M. Lukšienė – visapusiška asmenybė: „<...> Doktorė paprasta, miela, bendraujanti, suprantanti, išdaigas mėgstanti, viskuo besidominti, mylinti, padedanti, palaikanti, besidžiaugianti, liūdinti, kenčianti...“ [1, p. 30]. Kaip mokančią išklausti bei sakančią tiesą M. Lukšienę apibūdino ir R. Pakalnis: „Labai imponavo ir Doktorės mokėjimas išklausti. Ir, žinoma, išklausių sugebėjimas pasakyti tiesą – neužgauliai, nepiktai, bet tiesiai į akis“ [1, p. 28].

Anot V. Zaborskaitės, M. Lukšienė pasižymėjo atvirumu viskam: „<...> tai mokėjimas be išlygų atsiverti grožiui visur – gamtoje, mene, žmonėse. Tai labai intensyvi būties meilė, gilus motiniškumas, apglėbiančis mažą, jauną, kiekvieną pagalbos reikalingą. Tai ir yra dosnusis pagalbos šaltinis, maitinantis jos buvimą ir darbus“ [1, p. 13].

D. Sauka M. Lukšienę apibūdina ir kaip svajonės žmogų: „<...> Meilė Lukšienė yra ne tik veiklos, bet ir svajonės žmogus <...> gyva, nesenstanti, graži, žavi, spinduliuojanti – visų pirma svajotoja, paskui tik veikėja <...> Svajone apie supratimu ir atjauta taurinamus moralinius santykius Meilė Lukšienė grindė savo įsitikinimus, kurių nuosekliai laikėsi visą gyvenimą <...>“ [1, p. 25–26].

Išvados

1. Meilė Lukšienė – mūsų tautos Mokytoja. Meilės Lukšienės atskleistų idėjų šiuolaikiškumas ir aktualumas yra šio amžiaus švietimo strategijos pagrindas: pagrindinės Lietuvos vizijos vertybinės nuostatos (atvirumas, kūrybingumas, atsakomybė), kūrybingi ir reflektuojantys mokytojai, aukštas kultūrinis lygis.
2. Ilgus metus M. Lukšienės gvildenamos mokytojo asmenybės problemos ir puoselėjamos efektyvaus ugdymo stiprinimo idėjos sudaro prielaidas sėkmingam, prasmingam ir kokybiškam ugdymo proceso vyksmui.
3. Mokytojas yra ta asmenybė, kuri pirmiausia rūpinasi žmogaus formavimusi, jo savikūra – kultūros šerdimi. Todėl mokytojas, gerai išmanydamas asmenybės ir kultūros procesus, privalo siekti tų dviejų subjektų „sėkmingiausios sąveikos, padedančios ir žmogui, ir kultūrai prasiškleisti aukščiausiomis vertybėmis“.
4. Mokytojo uždavinys – ugdyti jaunąją kartą, pasižyminčią atvirumu, gebančią save reflektuoti,

